

Ochrona winnic przed chorobami i szkodnikami

Aleksander Wąsikowski

II Szkolenie Winiarskie

Zielona Góra 19.08.2008

Parę słów wstępu do wykładu

Szanowni Państwo,

jest mi niezmiernie miło, skorzystać z zaproszenia Zielonogórskiego Stowarzyszenia Winiarskiego, aby podzielić się wiedzą na temat ochrony winorośli. Tematem tym, od strony praktycznej, zajmuję się od 1972 roku, a więc od czasu, kiedy zacząłem prowadzić plantację i szkółkę winorośli.

Słowo ochrona kojarzy się nam zwykle z racjonalnie przeprowadzonym opryskiem. Tymczasem to tylko część składowa wielu przedsięwzięć i zabiegów, aby stworzyć roślinie korzystne warunki bytowania. To przede wszystkim lokalizacja z uwzględnieniem specyfiki i składu chemicznego gleby, nasłonecznienia, ilość opadów i wiatrów, występowania przymrozków itp.. To rozstaw rzędów i roślin w rzędzie, metoda cięcia, metoda uprawy i nawożenia gleby. To także sąsiedztwo roślin uprawnych i zadrzewienie wokół plantacji.

Mając powyższe na uwadze, istotne jest dopasowanie właściwej odmiany do mezoklimatu i podkładki do danej gleby. Czynnikiem jednak najważniejszym jest zdrowy materiał szkółkarski pochodzący ze sprawdzonych szkółek i posiadający pełną dokumentację gwarancji czystości fitosanitarnej i odmianowej. Walka chemiczna powinna być poprzedzona stałym monitorowaniem agrofagów i patogenów. Musimy umieć rozpoznać szkodniki i zmiany chorobowe na roślinie. Ta wiedza służy nam do określenia tzw. progów ekonomicznego zagrożenia. Niestety, koncepcja wyniszczenia, za wszelką cenę, wszystkich agrofagów i patogenów przyczynia się do:

- zniszczenia naturalnych wrogów
- skażenia środowiska i produktów
- nieracjonalnego podrożenia zabiegów

Efektom może być wystąpienie ras odpornych, a także pojawienie się nowych chorób i szkodników. Obecnie w walce ze szkodnikami i chorobami stosuje się Integrowaną Ochronę Roślin, która polega na zmniejszaniu zagrożenia dla otoczenia poprzez minimalizację środków chemicznych i zastępowaniu ich pestycydami selektywnymi, metodami mniej toksycznymi oraz wprowadzaniu do walki metod biologicznych i mechanicznych. Bioróżnorodność, a więc wykorzystanie naturalnych wrogów (biedronki, drapieżne błotówki i muchówki, roztocza, złotooki i niektóre ptaki oraz zwierzęta to wciąż dziedzina mało znana). Ważną datą, dla nas, jest rok 2014, kiedy zacznie obowiązywać Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady ustanawiająca ramy wspólnego działania na rzecz zrównoważonego stosowania pestycydów. Wymagać to będzie od nauki, władz administracyjnych i producentów intensywnych działań przygotowawczych. Winoroślarnstwo polskie w stosunku np. do sadownictwa jest pod tym względem zapóźnione i dlatego każda inicjatywa szkoleniowo-organizacyjna jest cenna. Reprezentacje związków muszą pilnie wystąpić do władz resortowych o uregulowanie prawno-organizacyjne w tej sprawie. Istniejące placówki naukowo-badawcze muszą włączyć do swoich programów badań uprawę i ochronę winorośli.

Konieczny jest:

- monitoring nasilenia agrofagów i patogenów
- sygnalizacja infekcji przez stacje (WIOR)
- badanie nad pozostałościami i ustalenie okresów karencji (zalecenia z innych krajów UE są nieaktualne)
- opracowanie programów ochrony z uwzględnieniem metod biologicznych i włączając metodę pozaetykietową.

Choroby winorośli.

Z braku czasu nie jestem w stanie opisać biologii każdej choroby, czy szkodnika. Uwzględniając, że mam tylko 2 godz lekcyjne, przyjąłem metodę pokazu, a więc zaprezentowanie dużej ilości zdjęć, na których omówię biologię, szkodliwość i zwalczanie

agrofaga czy patogana. Proponuję przedstawienie następujących chorób:

- mączniak rzekomy
- mączniak właściwy
- szara pleśń
- phomopsis
- rak winorośli
- choroby naczyniowe (Vertycyliozy, Phytoftorazy, Phusariozy - są to choroby bytujące i zatykające wiązki sitowo-naczyniowe rośliny)
- Eutypa lata - choroba starego drewna

Postaram się również zaprezentować naturalne eksponaty. Więcej informacji możecie Państwo uzyskać w czasie dyskusji, lub w następnych wydaniach Waszego czasopisma "Winiarz Zielonogórski".

Szkodniki winorośli

W przyrodzie zachodzą dynamiczne zmiany klimatyczne i stałe ocieplanie się kontynentu. Zimnokrwiste owady zwłaszcza agrofagi zwiększają swoją aktywność i tempo rozprzestrzeniania się na nowe tereny. Wzrasta liczba pokoleń w sezonie wegetacyjnym. Powszechnie znane szkodniki np. przędziorki, mszyce, szpeciele mogą pojawiać się w ilościach epidemicznych zaś obok nich pojawiają się w dużym nasileniu nowe mało znane np. skoczek różany, opuchlaki, ogrodnica niszczylistka, zwójki, chrabąszcze, rolnice, drutowce, rozwiertek nieparek, słodyszek rzepakowy, itp.. W zwalczaniu szkodników najważniejszą rzeczą jest umiejętność rozpoznania agrofaga, wyrządzanych uszkodzeń, znajomości jego rozwoju, a w szczególności umiejętność określenia stadiów wrażliwych na interwencję. Na dzisiejszym spotkaniu pokażę Państwu zdjęcia postaci dorosłych i uszkodzeń następujących szkodników:

- ziemiórka
- skoczek różany
- opuchlak
- ogrodnica niszczylistka
- tutkarz brzoźowiec
- mszyce
- przędziorki
- szpeciele

Zostanie omówiona biologia i zwalczanie poszczególnych szkodników. Obok preparatów chemicznych szczególnie będę polecał metody biologiczne.

Ogólne zasady zwalczania szkodników:

- niszczenie stadium zimowego, jaja zimujące, larwy czy postać dorosła, w chwili pobudzenia się do życia
- zwalczanie stadium najbardziej wrażliwego na interwencje - jaja letnie, młoda larwa, w przypadku przędziorków - jajo letnie nimfa 1 i 2
- wybranie stosownego preparatu do zwalczanego szkodnika i stosowanie go w odpowiedniej temperaturze i porze dnia
- stosowanie preparatów selektywnych
- unikanie środków organiczno fosforowych i pyretroidów, gdyż one niszczą naturalnych wrogów - drapieżne roztocze i owady w stosunku do szkodników
- niezaniżanie i niepodwyższanie stężeń cieczy roboczej
- niemianowanie preparatu, a raczej substancji czynnej
- niestosowanie danego preparatu więcej niż 2 razy w sezonie

Nieprzestrzeganie powyższych zasad, a zwłaszcza trzech ostatnich przyczynia się do wyhodowania ras odpornych na stosowane pestycydy.

Przykłady szkodników i chorób winorośli

ROZTOCZA

Przędziorek chmielowiec

Zdj.1 Roślina z prawej uszkodzona przez żerującego przędziorka, liście mniejsze, zdeformowane, odbarwione

Zdj.2 Uszkodzony i zdeformowany liść przez przędziorka chmielowca

SZPECIELE

Szpeciel lipowiec

Zdj.3 Przykład zróżnicowanego rodzaju uszkodzeń

Szpeciel winoroślowiec

Zdj.4 Zbita powłoka kutneru na spodzie liścia, w której bytują i rozmnażają się szpeciele, chroni przed środkami kontaktowymi np. Siarkol.

Szpeciele są wektorami wirusów, mykoplazm i grzybów

RODZINA SKOCZKOWATE

Skoczek różany

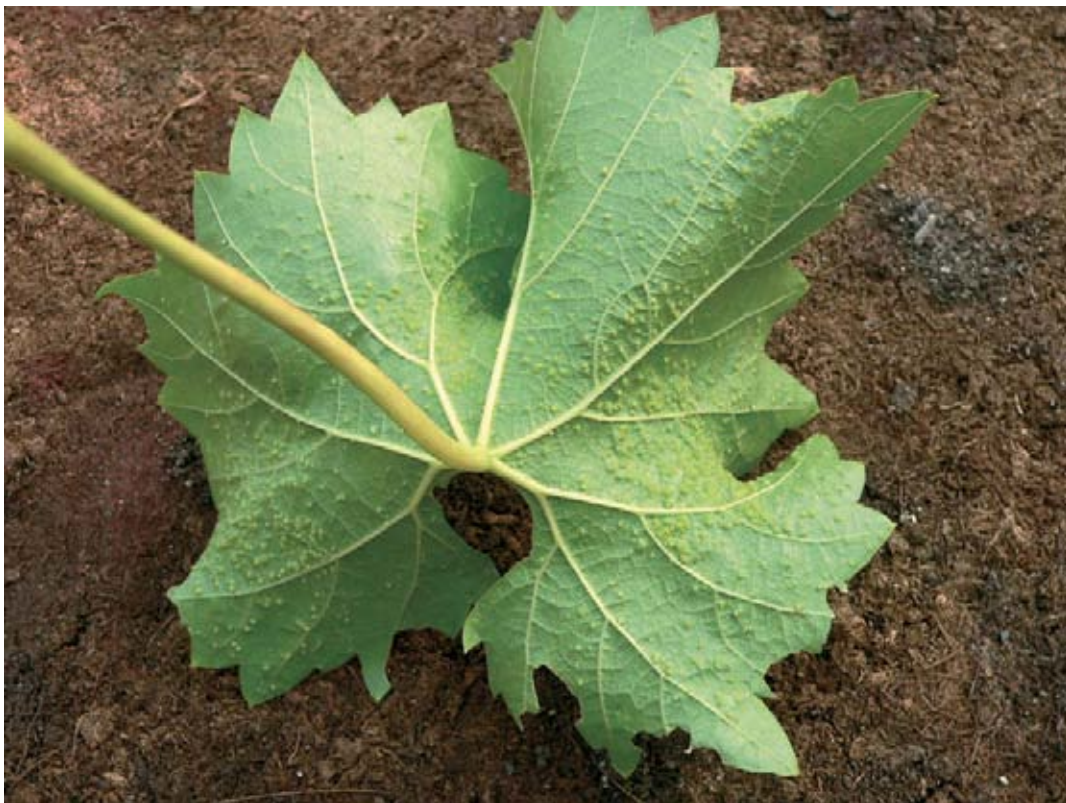
Zdj.5 Uszkodzony liść róży na skutek wyssania soku z liścia

Zdj.6 Młode larwy na spodzie liścia

Zdj.7 Postać dorosła i dorastająca larwa

Zdj.8 Silne uszkodzone liście winorośli przez skoczka. Skoczki przenoszą wirusy.

RODZINA ZIEMIÓRKOWATE

Ziemiórka

Zdj.9 i zdj.10 Larwy wygryzły kallus i młode korzonki.
Możliwość infekcji chorób naczyniowych.

Zdj.11 Widok na lep chwytny z przylepionymi ziemiórkami – to te małe.
Larwy ziemiórek przenoszą choroby naczyniowe.

Mszyce

Zdj.12 Pozostawienie niektórych chwastów wokół szklarni czy plantacji
np. oset dziki szczaw staje się rozsadnikiem mszyc

CHOROBY WINOROŚLI

Mączniak rzekomy

Zdj.13 Infekcja pierwotna (przełom kwietnia i maja) To stadium rozwija się w miękiszu liścia.
Na zewnątrz widać tylko rozmazane jasne plamy

Zdj.14 Takie same objawy na odmianie granatowej

Zdj.15 Stadium konidialne

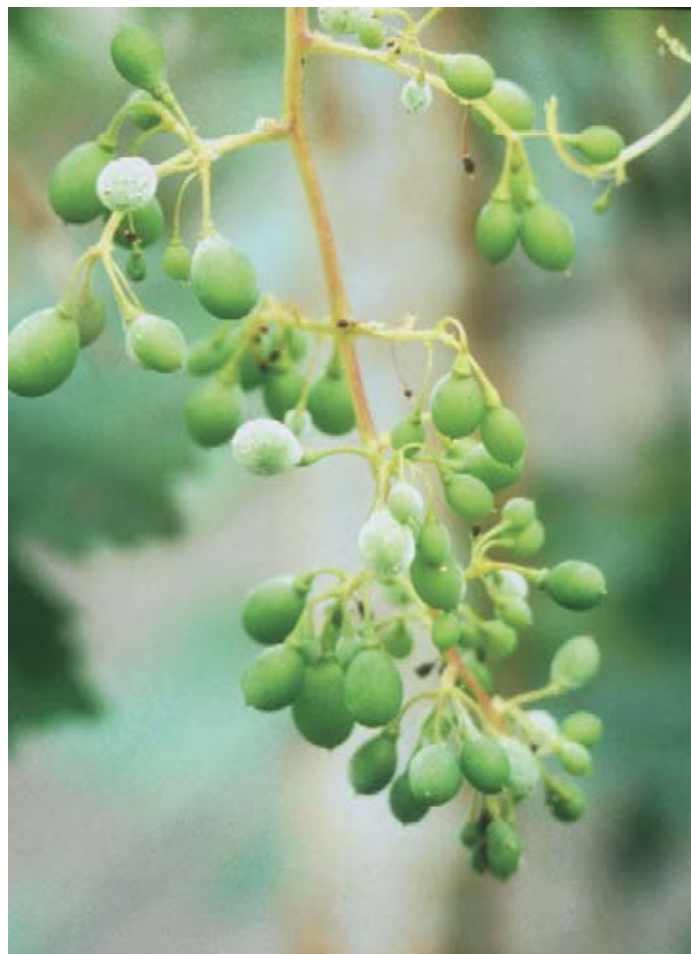

Zdj.16 Silne porażenie i szara pleśń jako porażenie wtórne

Mączniak właściwy

Zdj.17 Widok z bliska na liściu

Zdj.18 Na gronach

Phomopsis – choroba kory

Zdj.19 Zimujące pycnidia w korze łązy. Z nich pod koniec kwietnia zaczynają się uwalniać pycnidiospory, które porażają łodygę, kwiat i liść

Zdj.20 Okres inkubacji przebiega głównie w maju w czasie wysokiej temperatury. Po kwitnieniu roślina jest już silnie zainfekowana

Choroby naczyniowe

Verticilioza Phytoftoroza Fusariosa

Grzyby na plantację wnoszone są z chorymi sadzonkami, brudnymi narzędziami, bądź istnieją w glebie w formie strzępek grzybni czy zarodników konidialnych, które to porażają korzenie. Grzybnia rozrasta się w wiązках sitowo-naczyniowych zatyka je i roślina zamiera. W temp 25st.C rozwija się najszybciej zaś w glebach zimnych w minimalnym stopniu.

Zdj.21 Silnie zainfekowana sadzonka phytophthora

Zdj.22 Verticilioza na pędzie winorośli – zaciemnienia to grzybnia bytująca w wiązках sitowo naczyniowych

Agrobacterium tumefaciens – rak winorośli

Zdj.23 *Agrobacterium* poraża wiele gatunków roślin – tu na szyjce korzeniowej czereśni

Zdj.24 Silnie zainfekowana roślina w miejscu szczepienia

Szara pleśń

Zdj.25 Na owocu uszkodzonym przez osy

Zdj.26 Silnie zaatakowane grono

Eutypa lata

Zdj.27 Jest to choroba starego drewna, atakuje winnice po 8 roku życia i tylko stare pędy. Występuje już w całej Europie gdzie dokonuje wielkich szkód. Jest wynikiem źle chronionych plantacji przeciwko mączniakom, szarej pleśni i phompsisiowi. W naszych plantacjach to choroba przyszłości, ale poszczególne zakażone egzemplarze już istnieją.